

Det fria subjektets diskurs

En analys av de diskurser som möjliggör relationsanarkins diskurs och praktik.

Abstrakt

Författare: Jacob Strandell

Titel: Det fria subjektets diskurs: en analys av de diskurser som möjliggör relationsanarkins diskurs och praktik.

Kandidatuppsats: SOCK01 internet

Handledare: Katarina Sjöberg

Sociologiska institutionen, VT 2011

Bakgrund: Relationsanarki är en relationspraktik som går ut på att inte definiera och kategorisera relationer. På senare år har relationsanarkin etablerats i Sverige och syns ibland i stora mediasammanhang. Samtida teoretiker som Zygmunt Bauman (2003), Anthony Giddens (1995), Ulrich Beck (2002) och Sasha Roseneil (2000) har diskuterat de sociala förändringar som ligger till grund för ny relationspraktik. Dessa teoribildningar används i detta arbete i dialog med det empiriska materialet. Syftet är att relatera relationsanarkin till en större kontext.

Metod: Via mailintervjuer konstruerar åtta relationsanarkister narrativ om relationsanarkin. Jag använder diskursanalys för att skapa förståelse för de metadiskurser som möjliggör en relationsanarkistisk hybriddiskurs.

Slutsatser: I analysen visar jag hur intervjupersonerna etnometodologiskt använder diskurser om dels individen och valfrihet dels normkritiska queertendenser. Båda dessa diskurser uppfattar jag som nödvändiga verktyg för att göra den relationsanarkistiska diskursen tänkbar, och därmed även praktiken möjlig. I analysen diskuterar jag också de teoretiska problemen trygghet respektive förhandling i flytande/rena/postmoderna relationer.

Nyckelord: Relationsanarki Poly Polyamori Diskurs Diskursanalys Relationer

Förord

Jag vill passa på att tacka mina intervjupersoner, Harald Stribén på Polyheart.se, min handledare Katarina Sjöberg, min mamma och alla de teoretiker och empiriker som utvecklar vår kumulativa förståelse för den sociala världen. Utan er vore den här uppsatsen en omöjlighet. Tack för er insats och det ni har bidragit till!

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Inledning	1
1.2 Begreppsdefinitioner	1
1.3 Syfte och frågeställning	3
1.4 Tidigare forskning	3
2. Metod	6
2.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt	6
2.2 Empirisk metod: Mailbaserad intervjumetod	7
2.3 Respons från intervjupersoner	8
2.4 Analytisk metod: Diskursanalytisk ansats	9
3. Teorier om postmoderna relationer	11
3.1 Anthony Giddens och den rena relationens utveckling	11
3.2 Zygmunt Bauman och den flytande kärleken	13
3.3 Individualisering (Beck & Beck-Gernsheim)	14
3.4 Queertendenser (Roseneil)	15
4. Analys	15
4.1 Det fria subjektets diskurs	15
4.2 Internt refererande (val)frihet	16
4.3 Queertendenser	17
4.4 Ärlighet och öppenhet	19
4.5 Förhandling	20
4.6 Trygghet och osäkerhet	22
4.7 En kontextuell modell för relationsanarkins diskursordning	24
5. Avslutning	25
Referenslista	

BILAGA 1 – Annonsering på Polyheart.se

1. Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

Intresset för fenomenet relationsanarki förefaller vara på uppgång. Under senare tid har ett par samhällsvetenskapliga uppsatser belyst ämnet (Gellerstedt & Peterson 2009, Moritz 2008 och Smoczynski 2006). Dessutom har stora medieaktörer synliggjort relationsanarkin. Bland dessa medieaktörer återfinns exempelvis Sveriges Radio som runt årsskiftet 2010/2011 sände flera inslag i olika radioprogram som behandlade relationsanarki. Programmet Tendens i P1 t.ex. sände en hel serie inslag om monogami varav ett ägnades åt relationsanarkin.

Relationsanarki är ett relativt nytt fenomen, både samhällsligt och vetenskapligt sett. Att samhällsvetenskaperna ännu inte arbetat med relationsanarki har sannolikt sitt ursprung i att relationsanarki är ett nytt och främst svenskt fenomen (Levitte 2009, i Barker & Landridge 2010). Den internationella samhällsvetenskapliga litteraturen om polyamori är dock mycket omfattande, medan relationsanarki knappt nämns över huvud taget bortsett från ett fåtal svenska kandidatuppsatser.

Sättet människor i västvärlden organiserar intima relationer på är under kraftig förändring. Denna förändring syns inte minst i den statistik som belyser en dramatisk ökning av antalet skilsmässor, minskat barnafödande, utomäktenskapligt föräldraskap och en kraftig ökning av antalet ensamhushåll (Beck & Beck-Gernsheim 2002 och Roseneil 2000). I föreliggande arbete behandlas enbart en liten del av den pluralism av relationsformer som vuxit fram i den traditionella tvåsamhetens successiva sönderfall. Studien baseras på material från åtta ostrukturerade mailintervjuer med relationsanarkister. Empirin analyseras inom ett diskursanalytiskt ramverk. Syfte är att med hjälp av samtida teoretiker och tidigare poly*forskning placera relationsanarkin i en sociohistorisk kontext.

1.2 Begreppsdefinitioner

Under denna rubrik listas allmänna begrepp som används i uppsatsen utan anknytning till någon specifik teori eller teoretiker. Syftet är dels att undvika förvirring och dels att strukturera uppsatsen stringent.

Relation

Begreppet relation åsyftar i min studie den sociala relationen, närmare bestämt en samhörighetspraktik mellan två människor. På så vis blir begreppet både vidare och lösare än exempelvis "förhållande" som är ett traditionellt monogamt begrepp för att kategorisera mellanmänniska relationer. Vad som karakteriserar dessa relationer är intimitet, det vill säga personlig närhet. Relationer kan innefatta exempelvis kärlekspraktiker, sexuell praktik eller en personlig vänskap utöver ytlig bekantskap.

Mono (-gami/amori)*

Mono* och monogami¹ specificerar den konventionella, traditionella, tvåsamma och exklusiva kärleks- och sexualitetsrelationen.

Poly (-gami/amori)*

Poly* fungerar som ett paraplybegrepp för alla former av flersam relationspraktik som organiserar relationer icke-monogamt². De många samtida relationerna kan vara av andra typer än kärleksrelationer, exempelvis sexuella relationer med fler än en person.

Relationsanarki

Jag använder begreppet relationsanarki i generell bemärkelse som en diskursiv praktik. Det är för mig således något människor gör, inte något människor är. Att praktiken är diskursiv implicerar att den är beroende av ett specifikt sätt att tänka kring relationer och behöver således inte nödvändigtvis innebära något faktiskt utövande.

Relationsanarkin tar idealen flytande/renera –relationer (se teori) längre än traditionella monogama och polygama relationsformer. Relationsanarki kan förstås som ett medvetet

---

¹ Notera att ändelsen "-gami" inte nödvändigtvis åsyftar giftermål som är begreppets ursprungliga betydelse. "Monogami" används i studien så som begreppet används i vardagligt tal - för att åsyfta relationer som skulle kunna resultera i giftermål men på inga sätt behöver nå dit.

² Vad som internationellt ofta benämns "consensual non-monogamy". Liksom vid användningen av begreppet monogami åsyftas inte heller här ändelsen "-gami" giftermål, men olikt monoamori åsyftar ändelsen –amori inte nödvändigtvis kärleksrelationer i diskursen om polyamori.

försök att leva utan strukturerande normer och definitioner för relationer³. Vanligt i den relationsanarkistiska definitionen är därför att utövare inte kategoriserar eller etiketterar relationer (som vänskap, kärlek, släktskap o.s.v.).

Postmodernitet

Begreppet postmodernitet används för att specificera sociala processer i samtida västerländska samhällen, inte för att karaktärisera hela samhället. Jag använder begreppet framför andra begrepp, som exempelvis senmodernitet eller flytande modernitet, för att betona det som har beskrivits som just postmodernitet. Jag uppfattar modernitet och postmodernitet som samexisterande. För läsbarhetens och uppsatsens syfte anser jag det tjänligt att använda ett enda begrepp tvärteoretiskt på ett stringent sätt. Valet av begreppet postmodernitet bygger på att jag uppfattar de processer som har kallats postmoderna, exempelvis det partiella upplösandet av kärnfamiljen och det hetero-mononormativa förhållandet, som centrala för förståelsen av relationsanarkin.

Diskurs

Diskursbegreppet används här för ett specifikt sätt att förstå ett fenomen. Diskurs kan förstås som ett sätt att tala, eller tänka, om något. Diskurser är språkliga betydelsesystem där olika teckens meningsinnehåll är beroende av tecknens relation till andra tecken och deras respektive innebörd. Centralt för diskursanalysen är att diskurs konstituerar verklighet genom att definiera den och ge den betydelse (Jørgensen & Phillips 2000).

1.3 Syfte och frågeställning

Min ambition är att med stöd av min empiri sätta det specifika fenomenet relationsanarki i ett sociologiskt integrerat sammanhang. Det empiriska materialet används i uppsatsen för att analysera kopplingar mellan konkreta diskursiva narrativ och tidigare sociologiskt material i form av besläktad empiri samt övergripande samhällsteorier.

---

³ Se exempelvis sv.wikipedia.org/wiki/relationanarki eller www.andie.se/index.php?title=relationanarki för utförligare beskrivningar av relationsanarkin (13-05-2011).

Jag utgår från det sociologiska grundantagandet att sociala fenomen inte uppstår i ett vakuum, som genom slumpmässighet eller helt obunden valfrihet, utan endast när sociohistoriska omständigheter möjliggör fenomenet. Mot denna bakgrund är uppsatsens syfte att sätta relationsanarkin i en diskursiv kontext. Huvudfrågeställningen lyder:

Vilken diskursiv kontext möjliggör den relationsanarkistiska diskursen?

Med följdfrågorna;

- 1. Vilka diskursiva konstruktioner är centrala för relationsanarkistisk relationspraktik?*
- 2. Hur relaterar mitt empiriska material till tidigare forskning?*
- 3. Hur relaterar mitt empiriska material till en större diskursiv kontext; i vilken grad och hur kan teorier om samtida relationsförändringar appliceras på det empiriska materialet; vilka konstruktioner stämmer överens med materialet och vilka gör det inte?*

1.4 Tidigare forskning

Svenska kandidatuppsatser som behandlar relationsanarki

Tre svenska kandidatuppsatser har uttryckligen använt begreppet relationsanarki som (del av) sitt problemområde. Sociologen Ludvig Moritz (2008) analyserade diskussioner om relationsanarki på ett internetforum i dialog med teoretikerna Giddens och Zygmunt. Moritz noterade att genus- samt normmedvetenhet var vanligt förekommande, bland annat genom användningen av könsneutrala pronomen. Moritz tolkar detta som en ovilja att definiera subjekt. Diskussionsdeltagarna på forumet konstruerade reflexivt diskursiva strategier för hur relationsanarkister kan tänka kring sådant som flersamhet, svartsjuka, trygghet och bekräftelsebehov. Deltagarna på forumet omdefinierade begrepp från monogam diskurs genom att ställa frågor som *hur kan vi förstå det här begreppet?* eller *Vilket begrepp ska vi använda för den här företeelsen så att den inte misstolkas?* Moritz menar att Bauman har rätt i att förhandling måste fylla bristen på strukturerande relationsnormer. Moritz menar också att den diskursiva kampen mellan kärleksparadigm som Giddens (1995) talar om tycks pågå utan att något av paradigmen (ännu) utplånats. Detta då de diskursivt centrala begreppen inte bytts ut helt utan istället omtolkat med förskjuten innebörd.

Socionomerna Ylva Gellerstedt & Lisa Petersson (2009) intervjuade sju poly*personer, bland annat relationsanarkister. Enligt Gellerstedt och Petersson upplevde flera intervjupersoner icke-monogami som ett naturligt eller självklart val, medan andra såg det som en strävan mot ett normkritiskt ideal. Intervjupersonerna och deras motiv sågs som heterogena förutom den gemensamma ambitionen att frigöra kärlek från strukturerande normer. Åtskilliga intervjupersoner uppgav att öppenhet och ärlighet var en mycket viktig del i relationerna, vilket skapade trygghet trots icke-exklusiviteten. Likt Moritz (2008) fann Gellerstedt & Petersson att några intervjupersoner upplevde en avsaknad av en etablerad polydiskurs.

Liksom Moritz (2008) och Gellerstedt & Petersson (2009) fann genusvetaren Eva Smoczyński (2006) i en intervjustudie med poly*personer att kommunikation var centralt för samtliga deltagare. Intervjupersonerna förespråkade öppenhet och ärlighet, och menade att detta skapar förtroende och tillit. Förhandlande samtal skedde ofta informellt och utvecklades över tid i relation till förändrade omständigheter. Den vanligast förekommande regeln var öppenhet om och i relationer och inte regler som begränsar handlande kring relationer. Flera av intervjupersonerna likställde otrohet med oärlighet. På så sätt konstruerades ärlighet som närmast en pliktskyldighet. Intervjupersonerna talade om trygghet i form av en internt refererande diskurs; källan till trygghet konstruerades som ”trygghet i sig själv” som en förutsättning för att skapa trygga relationer.

*Internationell poly*forskning*

Barker & Landridge (2010) skriver i en reviewstudie att icke-monogami har fått ett massivt nyintresse det senaste decenniet med ökad medieexponering, begrepp förekommande i erkända ordböcker⁴ och sjuisiffriga googleträffar. Diskursiva narrativ om ”den rätta” och att ”leva lyckliga resten av sina dagar” konkurrerar med diskurser om förändring och personlig utveckling; diskurser som utsätter monogama relationer för stress. Effekterna impliceras bland annat i kraftigt ökande antal skilsmässor, separationer och ensamboende människor. Barker & Landridge menar att det är i den här kontexten som intresset för nya relationsformer uppstår. Genom diskurser om sexualitet, agentskap och identitet betonas individens sexuella valfrihet i konflikt med gamla kärleksideal.

---

⁴ Exempelvis begreppen *polyamory*; *polyamorist* & *polyamorous* i Oxford English Dictionary (2006)

Flera artiklar visar hur icke-monogama människor omdefinierar monogamt konstruerade kontrollkänslor som svartsjuka (se Barker & Landridge 2010). Andra har visat på hur monogam diskurs fortfarande finns inbyggd i icke-monogama texter och därmed reproducerar normativa konstruktioner. En växande mängd forskning argumenterar för att polyamorös diskurs (re)konstruerar normativ individualism. Barker (2005, i Barker & Landridge 2010) rapporterade att hennes poly*deltagare strategiskt använde sig av essentialistisk diskurs och/eller diskurs om valfrihet. Sådana diskurser användes för att positionera icke-monogami som överlägset den monogama relationen. För detta användes främst argument kring frihet, jämlikhet och öppenhet.

I flera studier förekommer olika typer av förhandling kring relationernas utformning (Barker & Landridge 2010). Ibland användes explicita regler, exempelvis kring sexuell aktivitet. Andra betonade en frihet från regler och kontrakt. Istället användes självmedvetenhet och öppen kommunikation för att konstruera tillit, engagemang och stabilitet i relationer (Finn 2010, i Barker & Landridge 2010). Nya relationsformer tenderar att se relationer som flytande, kontinuerligt rekonstruerade kring en pragmatisk etik med ”ramar”, inte ”gränser” (Barker 2009 & Heckert 2010 i Barker & Landridge 2010).

Christan Klesse (2006) menar att den polyamorösa diskursen centrerar intima vänskapsrelationer. Klesse rapporterar att vissa intervjupersoner talade om en flytande gräns mellan partnerskap och vänskap. I sitt material uppfattar Klesse ärlighet som en axiom i polyamori och skriver att ärlighet och samförstånd är två extremt viktiga teman i den polyamorösa diskursen. Andra viktiga teman, som kommunikation, förhandling, ansvar och intimitet, förutsätter ärlighet. Klesse menar att polyamorin är i diskursiv kamp med andra ”relationsideologier” och genom att bygga på ovan nämnda teman kan polyamorin presenteras som överlägsen.

2. Metod

2.1 Vetenskapsteoretisk utgångspunkt

För att besvara min frågeställning så antar jag en socialkonstruktionistisk ansats (Jørgensen & Phillips 2000). Denna etnometodologiska utgångspunkt innebär att människors narrativ om världen är i centrum, framför världen i sig. Språklig praktik ses som konstituerande för den verklighetsdefinition människor lever i. Om det som sägs är sanning eller inte spelar ingen

roll, det intressanta ligger i hur språket används för att förklara, förstå, beskriva, definiera, döma eller motivera. Frågan om varför relationsanarki har uppstått här och nu, och inte en annan tid eller plats, är således en fråga om hur människor via språket konstruerar sådant som exempelvis relationer, kärlek, känslor, individer och frihet. Val av empirisk och analytisk metod är därför anpassade för att fånga de språkliga konstruktioner som är nödvändiga för att relationsanarkin över huvud taget ska vara tänkbar.

2.2 Empirisk metod: mailbaserad intervjumetod (MI)

För att generera datamaterial relevant för frågeställningen användes en kvalitativ mailbaserad intervjuteknik (härefter ”MI”). Då frågeställningen behandlar diskursiva processer, och ett relativt nytt forskningsfält, lämpar sig ett kvalitativt tillvägagångssätt. Intervjuerna var huvudsakligen ostrukturerade, men vissa teman återkom i flera intervjuer.

Valet av intervjumetod framför kvalitativ textanalys, som annars är vanligt förekommande, motiverades av möjligheten att vara aktivt delaktig i konstruktionen av materialet. Materialet blir på så sätt inte ”naturligt förekommande” i den mån att det är konstruerat för en vardaglig kontext, som exempelvis är fallet vid analys av publicerat tidningsmaterial. Vid intervjuer framställs istället materialet med 1) forskarens inblandning och 2) för en vetenskaplig kontext. Således konstruerar intervjupersonerna narrativ som just intervjusubjekt. I detta ligger dock potentiella fördelar. Att forskaren är inblandad i konstruktionen av materialet innebär att forskaren kan ställa följdfrågor, bekräfta tolkningar direkt från intervjupersonen och bidra till riktningen på materialets utformning. Att materialet konstrueras av intervjupersonerna för just en vetenskaplig kontext innebär att materialet blir en etnometodologisk redogörelse för hur verklighet kan definieras och förstås.

Att MI användes framför traditionella möten var främst ett praktiskt val. Relationsanarkister är fortfarande få till antalet och utspridda över landet. Att resa till varje intervjuperson låg utanför uppsatsens resursomfång. Att resa till en större stad för att träffa flera intervjupersoner på en gång riskerar att ge homogena redogörelser från personer i samma sociala kontext, något som skulle innebära en mindre nyanserad förståelse för fenomenet. MI lämpade sig därför mycket väl för uppsatsen. Utöver att MI med fördel används när populationen är utspridd och svår att nå så spar metoden tid och arbete då materialet ej behöver transkriberas – all data finns redan nedskrivna i sin originalform (Mann & Stewart 2000). Det innebär att

materialet är helt orört när det analyseras och att mer tid kunde ägnas åt datagenerering och analys framför transkribering. Ytterligare en fördel med MI är att tekniken förenklar intervjusituationen för intervjupersonen. Vid MI behöver inga möten planeras in, intervjupersonen kan själv besvara frågorna när det passar och intervjupersonen slipper den potentiellt obekväma situationen att träffa en främling för att avslöja delar av sitt liv. MI erbjuder också möjlighet till komplett anonymitet.

En central utmaning med att använda MI rör svårighet att hitta mailadresser för att få kontakt med intervjupersoner (Ibid). För att nå ett sampel av intervjupersoner med tillräcklig erfarenhet av relationsanarkistisk diskurs användes strategisk annonsering med hjälp av en nyckelperson. www.polyheart.se är ett svenskt internetcommunity som drivs av Harald Stribén och riktar sig till personer som positionerar sig utanför tvåsamheten. Med Haralds hjälp publicerades en annons där relationsanarkister efterfrågades, se bilaga 1.

En annan svårighet med ostrukturerade MI ligger i den begränsade möjligheten att generera engagemang, rapport och tillit via rent textbaserad kommunikationen (Mann & Stewarts 2000). För att bemöta detta försökte jag hålla kommunikationen på en informell nivå och arbetade mot ett mailutbyte liknande ett vanligt samtal med tvåvägskommunikation. Frivillighet betonades, jag försökte visa uppskattning för långa och ingående svar samt försökte anpassa min kommunikationsstil till respektive intervjuperson (exempelvis genom att använda smileys om intervjupersonen gör detta, eller avsluta mailen på likvärdigt sätt). Ytterligare en teknik som användes för att skapa tillit och en informell kommunikation var självutlämnande; jag försökte att berätta om mig själv där det fanns tillfälle om jag hade någon personlig koppling till ämnet.

2.3 Respons från intervjupersoner

Eftersom att mailbaserad intervju är en relativt ny metod har jag valt att redovisa några uttalanden om metoden från intervjupersonerna. Genomgående användes enbart positiva uttryck i relation till metoden och mitt förfarande. Person A skrev att: *Det passar mig väldigt bra med mailbaserat deltagande för då kan jag skriva när jag har möjlighet att sitta vid datorn och behöver inte planera in några möten.*

Några intervjupersoner uttryckte att det var givande att besvara mina frågor. Person A skrev exempelvis att [...] *jag finner det oerhört givande att få anledning att sätta mina tankar på*

pränt så här :-) och att *Det är oerhört viktiga och nyttiga frågor du ställer*. Person B skrev att: *Det känns verkligen intressant att få uttrycka mina tankar kring detta ämne i ett sådant seriöst sammanhang som detta och inte bara på en vardaglig nivå.*

2.4 Analytisk metod: Diskursanalys

Materialet kodades stegvist i en dialektisk process där samma stycken ofta kodades om i flera olika kategorier. Genom att jämföra och omarbete koder utarbetade jag en tematisk meningskoncentration av de koder som jag uppfattade som centrala. De centrala koderna analyserades sedan i dialog med de valda teoribildningarna. Som diskursanalytisk metodlitteratur använder jag Jörgensen & Phillips omfattande och välskrivna *Diskursanalys som teori och metod* (2000). Då denna redogör för en mängd teoretiska perspektiv samt ger praktiska verktyg för konkret diskursanalys ges författarna ansevärt utrymme i texten.

Analysen bygger på poststrukturalistiska tankegångar inspirerade av diskursteori och diskurspsykologi (Ibid). Då teoretiker tenderar att skriva om abstrakta tendenser snarare än konkret språkbruk gjordes ett visst översättningsarbete för att integrera analysen. Grundläggande för analysen är att kunskap är socialt (re)konstruerad genom konkret språkbruk i en interaktiv process där olika aktörer konkurrerar om vilka kategoriseringar som är mer sanna än andra. Det sätt att förstå världen som i en given situation tas för verklighet möjliggör och motiverar vissa praktiker samt omöjliggör andra. Subjektet är i diskursteorin avcentrerat; språket och kulturen talar genom den enskilda personen och subjektet skapas i diskursen. Därmed inte sagt att subjektet är passivt mottagande och styrt av abstrakta strukturer. Subjektets agentskap (agency) ligger i förmågan att 1) göra en av många diskursiva tolkningar och 2) agera inom en diskurs handlingsutrymme.

Av vikt i socialkonstruktionistisk tankegång är att all kunskap är socialt konstruerad, inte minst vetenskapliga arbeten (Ibid). Forskare arbetar alltid från i viss diskursiv kontext; för att diskutera empiriskt material krävs ett sätt att förstå det. Det finns ingen position utanför diskurser. Det är därför viktigt att medvetengöra och problematisera de självklarheter som forskaren ser i materialet och att närma sig materialet som något helt och hållet främmande.

Centralt för diskursteorin är att språkets innebörd genomgår ständig förändring (Ibid). Ett teckens innebörd är i praktiken aldrig fixerad i ett betydelsesystem utan måste alltid förhandlas i praktiskt språkbruk. Språkbruket ses därför som en diskursiv kamp där olika

diskurser konkurrerar om att definiera verklighet och sanning. En hegemonisk diskurs är ett starkt etablerat betydelsesystem som reproduceras som någonting självklart, naturgivet eller objektivt. Genom att använda en diskurs SOM OM den vore fixerad i ett betydelsesystem bibehålls diskursiv hegemoni och alternativa tänkbarheter reduceras.

En antagonistisk situation uppstår när två subjektpositioner hindrar varandra genom motstridiga krav i samma sociala terräng (Ibid). I en sådan situation hotas den hegemoniska diskursens självklarhet och motdiskurser möjliggör en diskursiv kamp. Nya hybriddiskurser uppstår genom en kreativ sammansättning av gamla diskurser (än en gång, det går inte att tänka utanför diskurser). Ett exempel på detta är nya relationsdiskurser som erbjuder alternativa sätt att tänka kring relationer när den hegemoniska mono*diskursen hotas av självmotsägelser.

Ur ett diskurspsykologiskt mikroperspektiv ses diskurs i konkret språkbruk som en flexibel resurs vilken människor använder för att agera etnometodologiskt (Ibid). Subjekt konstruerar sig själva och sina narrativ med hjälp av en uppsättning diskurser, ofta med viss variation och ibland med direkta självmotsägelser då flera diskurser används samtidigt. Då språket ses som talande genom jaget, och inte tvärt om, krävs endast ett litet intervjusample för att reproducera diskursiva betydelsesystem – det är inte individerna i sig som är intressanta utan deras språkbruk.

För att möjliggöra vetenskaplig validitet noterar Jørgensen & Phillips (2000) ett par användbara punkter. För det första så kan det argumenteras att en vetenskapligt konstruerad tolkning kan ha ett värde genom att forskaren genererar ett nytt kritiskt perspektiv genom stringent metod, analys och användning av vetenskapliga teorier. För det andra bör en valid analys på ett trovärdigt sätt hänga samman med tidigare empiri och teori. Och för det tredje så indikerar analysens pragmatiska fruktbarhet validitet; alltså analysens förklaringskraft. Det är alltid läsaren som bedömer den vetenskapliga validiteten och för att möjliggöra detta bör en rapport präglas av genomskinlighet. Analysen bör innehålla många och tydliga exempel från det empiriska materialet och läsaren bör ges möjlighet att själv bedöma om analysprocessen är meningsfull eller inte.

3. Teorier om postmoderna relationer

Flera väletablerade socialteoretiker har publicerat teoribildningar om den samtida utvecklingen av relationer i västvärlden. För uppsatsens syfte har fyra teorier valts. Sociologen Anthony Giddens *Intimitetens omvandling* (1995) används här som historisk bakgrundslitteratur. Giddens beskriver utvecklingen av intima relationer under de närmaste tre hundra åren fram till den samtid som de övriga teoretikerna diskuterar. Sociologen Zygmunt Baumanns *Liquid love* (2003) ger ett interaktionistiskt perspektiv på samtida relationer som fokuserar på vad som karaktäriserar människors upplevelser av dessa. Sociologparet Ulrich Beck och Elisabeth Beck-Gernsheim fokuserar på individualiseringsprocesser i *Individualization* (2002). Individualisering är centralt för såväl Giddens som Bauman men ingen av dessa författare utvecklar begreppet nämnvärt. Den brittiska sociologen Sasha Roseneils begrepp *Queertendenser* (2000) används här på ett liknande sätt som individualiseringsbegreppet; som ett teoretiskt välutvecklat samlingsbegrepp för de centrala postmoderna processer som nämns av övriga teoretiker. Tanken är att de två första teoretiska sektionerna får stå för en bred bild av historiska och interaktionistiska processer medan de två efterföljande sektionerna binder samman det teoretiska kapitlet i centrala tvärteoretiska begrepp.

3.1 Anthony Giddens och den rena relationens utveckling

Under slutet av 1700-talet utvecklades i växelverkan det romantiska idealet och den plastiska sexualiteten (Giddens 1995). Begreppet ”plastisk” syftar till formbarheten hos den fria sexualiteten; en sexualitet som kan formas som vilket personlighetsdrag som helst. Den samtida sexualiteten präglas av en tidigare ojämförbar jämlikhet och många attityder har förändrats radikalt; framförallt flickors rätt att vara sexuellt aktiva samt utvecklingen av sexuell relativitet. Giddens menar att reflexivitet är institutionaliserat i det västerländska samhället och tar sig uttryck i medvetengörande av social praktik och diskurs. I och med faktorer som global rörlighet och massmedia växer den institutionella reflexiviteten samtidigt som traditionella strukturer försvagas. Detta accelererar den diskursiva förändringsprocessen och nya förståelsesätt utvecklas kontinuerligt ur kritiken av de tidigare.

Den romantiska kärlekens ideal är grundläggande för diskursen om tvåsamhet. Grunddragen bygger, bland annat, på föreställningen om att den andra kan göra livet och det egna subjektet

komplett (Ibid). I detta finns en heteronormativ komponent där diskursen om genus som binära motsatser ömsesidigt förstärker kärlekskonstruktionen. Den romantiska kärleken kompletterade dessutom den äktenskapliga institutionen mycket väl via diskursen om den sanna och/eller eviga kärleken. Den parallella utvecklingen av plastisk sexualitet och romantisk kärlek innebär ibland diskursiva motsättningar. Människor kan leva väl medvetna om att sexuella relationer är en i mängden under livet samtidigt som de söker efter den sanna kärleken med ”den rätta”. I och med den institutionaliserade reflexiviteten synliggörs den här diskrepansen mellan ideal och verklighet.

Mot den romantiska kärleken sätter Giddens den sammanflödande kärlekens ideal (1995). Snarare än föreställningar om evig kompletterande kärlek bygger den på intimitet genom självutlämnande öppenhet och känslomässigt utbyte. Ytterligare ett viktigt begrepp för Giddens är den rena relationens utveckling; relationer som refererar till sig själva istället för ett externt syfte. Den rena relationen är som ideal en obunden relationsform som av sin natur kan avslutas när som helst. Då den rena relationen saknar strukturellt stöd innebär trohet och trygghet ett problem som tidigare löstes automatiskt genom institutionaliserade relationspraktiker som äktenskapet. Den rena relationen bygger därför på förtroende som utvecklas genom intimitet, sammanflödande kärlek, i form av investerad tilltro till den andra. Denna investering är förstås ett relativt osäkert moment eftersom att den kräver utlämnande utan försäkringar, men just detta utlämnande bygger förtroendet som den rena relationens stabilitet kräver.

Giddens (1995) menar att i takt med att individens liv blir mer internt refererande ses jagidentiteten som ett reflexivt och formbart projekt där plastisk sexualitet är en del av identiteten och därmed ett medel för intimitetsproduktion. När normalitet och självklarhet faller sönder blir resultatet ett emancipatoriskt, normkritiskt, projekt där ”normal sexualitet” utgör en av många tänkbara livsstilar. I relationer som närmar sig den rena relationens ideal förhandlas relationens utformning i ett underförstått rullande kontrakt. Explicita regler kan, men måste inte, sättas upp. Traditionella relationsnormer byts ut mot emancipatoriska normer som sätter subjektets autonomi i centrum.

3.2 Zygmunt Bauman och den flytande kärleken

Bauman vill definiera det samtida sociala, och inte minst relationer, som flytande (2003). Människor vill relatera men fruktar att relateras. I vår ambivalenta tid av expanderande individualisering är förhållanden både en välsignelse och förbannelse; de kan innebära en ljuv dröm eller en mardröm.

Centralt för Baumans interaktionistiska förståelse av samtida relationer är en institutionaliserad konsumeristisk diskurs (2003). Relationer är fokuserade på den tillfredställelse som relationen förväntas, eller hoppas, kunna ge. Men relationerna ger aldrig det som förväntas, eller så sker det till ett oacceptabelt högt pris. I en konsumeristisk kultur favoriseras objekt för omedelbar tillfredställelse och kärleksupplevelsen fungerar i samma diskurs som vilken vara som helst. Det avgörande i diskursen är internt refererande (jmf Giddens 1995); människor förväntas och uppmanas agera utifrån sina egna önsknings, det man "helst vill innerst inne". Den förväntade tillfredställelsen mäts mot den förväntade kostnaden i en form av pragmatisk rationalitet. Enligt Bauman följer partnerskap precis samma konsumtionsmönster som andra varor; om varan är felaktig eller inte ger komplett tillfredställelse kan den bytas ut (mot andra, förhoppningsvis mer fulländade varor). Resultatet är ofta vad som har kommit att kallas seriell monogami; att trots tvåsamheten kontinuerligt byta ut sin partner under livets gång. Har man inte möjlighet att välja och vraka i hela sortimentet så förtjänar man (själv)ömkan.

Bauman (2003) talar liksom Giddens (1995) om relationen som en investering. Investerare förväntar sig en avkastning i form av sällskap, trygghet, en hjälpande hand eller bekräftelse. Men, frågar sig Bauman, skulle det någonsin falla någon in att svära en lojalitetsed till sina aktiesatsningar? Att aldrig titta över staketet där avkastningen kanske är bättre? Vid sidan om den internt refererande konsumtionsdiskursen identifierar Bauman också en diskurs om valfrihet; relationerna måste väljas och väljas om igen, ansvaret ligger på dig. Att betala priset i hårt arbete för att upprätthålla relationen kan upplevas som en dålig affär. Att leva tillsammans utan uttalade intentioner om framtida bindningar kan vara mer lockande. Lånet för investeringen blir då mindre och möjligheter förblir öppna. I den flytande kärlekens tid navigerar människor mellan ensamhet och åtagande; mellan rädslan för att vara utanför och rädslan för järngreppet av för starka band. Varaktiga åtaganden blir lika med förtryck och beroende och det går inte längre att rättfärdiga ett behov av sådana relationer. En försvarare

av traditionella monogama institutioner som äktenskapet kämpar alltid i motvind i diskurserna Bauman talar om.

3.3 Individualisering (Beck & Beck-Gernsheim)

Ulrich Beck och Elisabeth Beck-Gernsheim har utvecklat omfattande teoretiskt arbete kring individualiseringsprocesser (2002). Dessa kan förstås som en ökande diskursiv och institutionell förskjutning mot internt refererande, med medföljande individualistisk diskurs. Författarna menar att institutioner förutsätter och reproducerar isolerade autonoma individer utan kontext. För första gången i historien behandlas individen som den grundläggande enheten för social reproduktion. Människor förväntas planera, förstå och konstruera sig själva. Individualiseringsprocesser består huvudsakligen av två processer av postmodern karaktär; dels upplösandet av tidigare stabila sociala strukturer som klass, kön, tradition och familjen - dels nya krav på individen att själv välja inom alla livets områden. Där livet tidigare var styrt är det idag öppet för, och till och med forcerar, val och reflexivitet. I många fall är att inte välja inget alternativ. Detta innebär en ökad medvetenhet om och kalkylerande av risker, samt ett individbundet ansvar för det egna livets uppgång och fall. Parallellt med att individen sätts i centrum innebär de-traditionaliseringsprocesserna att traditionens makt över livsstil och beteende reduceras.

Där Giddens (1995) ser emancipatorisk frigörelse och Bauman (2003) ser ångestframkallande osäkerhet ser Beck och Beck-Gernsheim situationen mindre svartvitt och menar att individualisering innebär samtidig autonomi och anomi (2002). Samhället och livsvärlden karaktäriseras av en osäker frihet, hybridformer, självmotsägelser och ambivalens. I nedbrytningen av det traditionella utvecklas en gråzon av pluralism. Det är enligt författarna denna mångfald som bör analyseras sociologiskt. Inom relationer är individualiseringen en stark influens så väl inom monogama relationer som alternativa konstellationer. I och med individualiseringsprocesser, som exempelvis välfärdsstatens utveckling, bryts människors beroende av familj, släkt och traditionella könsroller. Sådant som tidigare var självklarheter inom relationer måste idag förhandlas om av individer. Rationalitet och beräkning får en betydande roll inom relationer. Dessa relationer blir sårbara för stress genom reduktionen av det ömsesidiga beroende som förr ofta innebar delad livserfarenhet, kompletterande roller och överindividuella målsättningar. Dagens relationer utsätts dessutom för en större

centrifugalkraft i och med det oupphörliga behovet av att (om)väljas, av individer med individuella livsmål och värderingar.

3.4 Queertendenser (Roseneil)

Sasha Roseneil använder sig av ett queerteoretiskt ramverk för att beskriva postmoderna samhällsförändringar i sexualitetens sfär (2000). Liksom postmodern teori är queerteorin benägen att analysera social förändring och uppluckrande av traditionellt stabila strukturer. Roseneil menar att processer som individualisering, de-traditionalisering och ökad självreflexivitet öppnar upp nya möjligheter (och förväntningar) i relationer. Dessa processer bidrar till en signifikant destabilisering av sexuella identiteter samt normativitet, och naturgivenhet ifrågasätts. Detta kallar Roseneil för "queertendenser", ett samlingsbegrepp för postmoderna tendenser att lösa upp tidigare stabila strukturer genom att problematisera, medvetengöra och överskrida normaliteter. Härefter används begreppet Queertendenser för de liknande processer som nämns av Beck & Beck-Gernsheim (2002), Bauman (2003) och Giddens (1995).

Queertendenserna ligger för Roseneil till grund för destabiliseringen av den heteronormativa relationen, vilket tar sig uttryck i dramatiskt ökande skilsmässor, ensamstående föräldrar, ensamhushåll och kvinnor som inte vill ha barn. I en postmodern diskurs är "livsstil" ett mångfaldigt, flytande, aldrig avslutat och ständigt (om)valt projekt. Tillsammans med andra sociala förändringar, som kvinnors oberoende och sexuell mångfald, är upplösandet av familjens hegemoni en av vår tids största förändringar (Budgeon & Roseneil 2004). Budgeon & Roseneil menar även att den traditionella tvåsamma relationen är tilltagande decentrerad relativt de mer centrerade vänskapsrelationerna, något som innebär konflikerande diskurser mellan kärleken och vänskapen.

4. Analys

4.1 Det fria subjektets diskurs

Grundläggande för den relationsanarkistiska hybriddiskursen är queerambitioner och den autonoma individens frihet. Diskursen sätter individuell autonomi i absolut centrum och utövar en queerinspirerad normkritik på relationsområdet. Relationsanarkister argumenterar

för att befria individer från sociala kontrollmekanismer. På samma sätt som queerteorin ser normativa föreställningar om kön som begränsande ser den relationsanarkistiska diskursen kategoriseringar, struktur och normer som begränsande för relationer. Ambitionen är således att aktivt och reflexivt synliggöra, bearbeta och kringgå dessa.

Analysens två första delar berör diskursen om internt refererande (val)frihet (4.2) respektive diskursen om normkritiska queertendenser (4.3). Dessa delar redogör för hur diskurserna är nödvändiga komponenter av relationsanarkins hybriddiskurs och därmed gör relationsanarkin tänkbar. De tre efterföljande delarna behandlar ärlighet och öppenhet (4.4), förhandling (4.5) samt trygghet och osäkerhet (4.6). Ärlighet och öppenhet kan förstås som ett pliktskyldigt axiom i den relationsanarkistiska diskursen. Den öppna kommunikationens diskurs fungerar som en praktisk strategi för förhandling och trygghet trots icke-exklusivitet.

4.2 Internt refererande (val)frihet

Genomgående var intervjupersonernas diskurs internt refererande. Det innebär att alla narrativ och resonemang som konstruerades kring relationer utgick ifrån ett eller annat ”jag”, ofta av essensialistisk karaktär, som hänvisades till för att motivera eller förklara relationspraktiken. Person A skrev i ett av sina första mail: *Mitt vägval bygger varken på politiska eller intellektuella resonemang utan är en konsekvens av att jag observerat hur jag bygger mina relationer till andra människor.*

Ett annat tydligt exempel ger person D:

Om jag nu känner djup kärlek eller stark sexuell attraktion till fler än en tjej (vilket jag alltid gjort), varför ska jag inte då kunna uttrycka detta som jag vill? Varför ska jag tillåta någon annan att 'äga' mig som sin 'partner' och därmed begränsa min personliga frihet att uttrycka starka positiva känslor för andra människor?

Vanligt användes internt refererande med hänvisning till valfrihet i form av ”jagets vilja”, det vill säga att kunna välja ”det man själv vill”. Detta i kontrast till att referera exempelvis till andra människors vilja, traditionens krav eller någon form av nödvändigt handlade (som att referera till moral). Person A uttryckte detta mycket kort och enkelt: *Nu kan jag i alla fall leva som jag vill.* Genomgående förekom diskursen om internt refererande valfrihet i all kontext. Implikationen är exempelvis tydlig i den här meningen av Person A: *Han vill att jag*

ska ordna mina relationer så att jag mår bra. där den andres jag ”Han” refereras till, med hänvisning till jagets vilja, för att sedan referera till det egna jaget och dess vilja (att må bra). Med andra ord; Subjekt1 vill att Subjekt2 ska göra som Subjekt2 vill. Den här typen av resonemang är mycket grundläggande i den relationsanarkistiska diskursen; [...] *poängen med RA är ju att den andre är totalt fri i förhållande till en själv* (Person D). Alltså att inte vilja begränsa den andres (internt refererande) vilja. Detta likställdes ofta med en förutfattad strävan efter frihet som kan exemplifieras i följande citat:

För mig är det inte viktigt med besvarade känslor på alla plan. Det räcker liksom att de människor jag vill vara med vill vara med mig. Om våra önskemål om varför vi vill vara med varandra eller vad vi vill göra med varandra inte stämmer så gäller minsta gemensamma nämnare. – Person A

Och att själv sätta upp regler och gränser för någon annan i en relation som begränsar deras frihet...nej det har jag nog aldrig tänkt att jag skulle kunna göra. – Person D

Till exempel funderar jag mycket kring sociala behov och gränser. Hur ser jag till att få det jag behöver utan att kränka andras [sic] människors gränser och hur kan jag hjälpa andra att få det de vill ha utan att kränka mina egna? – Person E

Notera hur den internt refererande diskursen om (val)frihet förutsätter rena relationer. Diskursen handlar om relationer för relationernas egen skull, för att de deltagande individerna vill ha en relation. Det är denna vilja, som härstammar från ”jaget”, som är vad som önskas frigöras. Internt refererande kräver rena relationer då externa motivationsfaktorer inte ses som en giltig grund för relationer.

4.3 Queertendenser

Relationsanarki är i sig en queertendens genom ett upplösande av klara roller, normer, kategorier och andra typer av diskursiva definitioner (Se Roseneil 2000). Den relationsanarkistiska diskursen bygger också på queertendenser; en diskurs som ofta är centrerad kring att inte låta normer och förväntningar styra en unik relations utformning. Ett explicit och tydligt exempel kommer från Person G:

Jag kallar människor vid namn, eller vän, för att jag inte vill etikettera relationer. Tanken är att de där etiketterna sätter agendan för vad som kan hända i relationen och jag tycker att det är onödigt. Varje relation är unik, inte en viss sort.

Notera hur resonemanget är i hög grad reflexivt och hur Person G aktivt försöker undvika att konstruera snäva och tydligt (för)definierade subjekspositioner. Detta liknar de sofistikerade sätt att närma sig definitioner, ord och begrepp som Moritz redovisade (2008).

Denna norm-och-struktur-kritiska diskurs är nära sammanlänkad med diskursen om individen och dennes frihet. Den eftersträvade friheten är i diskursernas möte således frihet från sociala kontrollmekanismer i relationer. Inte sällan uttrycktes detta diskursivt i form av (en önskan att) att ”vara sig själv” trots normativa förväntningar från omgivningen;

Nu är jag bara jag – utan att försöka passa in i någon annans bild av hur en kvinna ska vara. Ser verkligen ut som vilken donna som helst – men känner mig inte som min utsida. Skrev Person A, som också uttryckte sig på följande sätt: *Jag är en individ – punkt.*

Följande citat fungerar som exempel på internt refererande och antinormativa diskurser:

[...] jag satsar på det som är bra för mig trots normer om annat och att jag verkligen vill göra världen bättre. Trivs också mycket bra i sammanhang där folk är normmedvetna, känner mig hemma. – Person B

Jag har aldrig varit intresserad av att anpassa mig till normerna i kulturen och samhället när det gäller någonting egentligen, vilket då har gjort det ganska naturligt att vilja leva ut mina ideal även i fråga om relationer. – Person D

Person D såg också normbrott som ett samtida samhällsfenomen: *”[...] vi lever i en tid där relationsfrågor kommit upp på bordet i media och på annat håll, och att man problematiserar det normativa på ett sätt som inte har skett sedan 70-talet.”*

Queertendenserna som finns inom relationsanarkin, specifikt oviljan att definiera och strukturera relationer, är ett arketypt exempel på Baumans flytande kärlek (2003): *Relationen kan liksom få vara lite flytande mellan en traditionell vänskaps- och kärleksrelation utan att det blir något problem alls. – Person D*

Jag ställde följande fråga till Person D för att validera min uppfattning om relationsanarkin: *Det handlar alltså för dig mycket om att närheten i en relation utvecklas baserat på frihet och*

känslor snarare än styrs av normregler?” och fick svaret att: ”Ja, självklart. Och detta är ju en så grundläggande inställning om man är RA, så om du upplever mina svar på detta sätt så har du förmodligen förstått saken helt rätt.

4.4 Ärlighet och öppenhet

Liksom flera andra författare (Klesse 2006, Smoczynski 2006 och Gellerstedt & Persson 2009) uppfattar jag ärlighet och öppenhet som mycket centralt, som en axiom, inom relationsanarkin, trots att detta inte ingår i definitionen av relationsanarki. Det är fråga om en praktisk aspekt av relationsanarkin. Genomgående konstruerade mina intervjupersoners narrativ öppen kommunikation som en nödvändighet. I följande stycken exemplifierar Person A hur ärlighet är av praktiskt värde i relationsanarkistisk relationspraktik:

Jag känner nog att ärlighet är extra viktigt i alla relationer som sträcker sig utanför ”vedertagna normer” – eftersom de vanliga oskrivna kontrakten inte kan gälla behöver man vara tydligare med sina förväntningar.

Själv har jag blivit uppmärksam på att jag tidigare inte förstått på vilka sätt jag själv kanske spränger och spräcker normer. Därför känner jag ofta ett stort behov av att vara ärlig intill brutalitet för att undvika missförstånd.

Då ärlighet ofta konstruerades som nödvändigt implicerades också att ”brutal ärlighet” förväntas bemötas med ett mått av acceptans. Inbyggt i diskursen om ärlighet och diskursen om individens frihet förväntas behov och önskningar uttryckas utan att begränsas av den andres förväntningar, sociala normer eller andra sociala kontrollmekanismer som skuld och skam. Några intervjupersoner tog upp hur de aktivt arbetar med att hantera de känslor, förväntningar, tankar och reaktioner som kan dyka upp vid rak kommunikation.

Det handlar om tydlig kommunikation, att öva på att prata direkt och inte antyda saker, eller att iaf inte tycka att det jag antyder borde förstås. Jag jobbar med att inte tolka andras beteenden enligt fasta mönster också. Utan vara ok med att jag inte vet om den andra inte talat om för mig vad den tänker, eller så frågar jag. Jag kan också anta saker, men även där så är jag öppen för att jag har fel. Detta skrev Person G, och senare att:

[...] *det handlar nog mest om att våga säga vad jag vill och inte vill. Säga nej till saker även om den andra blir ledsen/besviken. Säga att jag vill även om jag vet att jag kan bli ledsen om jag får ett nej. Känna mig bortgjord etc. Våga vilja är spännande och lite skrämmande.*

Person D skrev följande om strävan efter rak kommunikation:

Fast för att komma fram till en sådan acceptans så krävs det ju en väldig vilja till öppenhet och ärlighet och en förmåga att kommunicera obehindrat. Det är så fruktansvärt skönt när båda totalt blottar sina känslor kring en situation, och sedan försöker man hitta en lösning tillsammans.

Även Person E nämnde starka positiva känslor av rak kommunikation: *Hon är precis som jag väldigt öppen och rak och det var en väldigt häftig känsla att få uppleva hur det är när det är raka rör åt båda hållen.*

Flera intervjupersoner likställde otrohet med oärligt uppsåt eller lögner, på samma sätt som Smoczyński (2006) fann i sitt material. Person A skrev exempelvis att: *[otrohet är] Lögner, att inte vara ärlig i sitt uppsåt och sina känslor.* Genom att diskursen om öppenhet och ärlighet likställer oärlighet med otrohet omdefinieras otrohet till att 1) fungera i en icke-exklusiv relationsdiskurs 2) konstruera ärlighet som en normativ axiom inom poly*relationer, och 3) etablera grunden för en social kontroll som bidrar till stabilitet och trygghet även i odefinierade relationspraktiker.

4.5 Förhandling

I materialet var några av intervjupersonerna skeptiska till "förhandling" och distanserade sig från att prata om förhandling som ett explicit socialt köpslående. Person A skrev exempelvis: *Jag har aldrig förhandlat.* Däremot så antyddes implicit förhandling i många narrativ om hur relationer utvecklats, detta ofta i samband med en diskurs som antydde att relationer utvecklas av sig själva över tid och kan förstås som ett "utforskande". *De vänskaps- och kärleksrelationer jag nu finner mig mer och mer involverad i växer fram genom tid och närvaro* (Person A). Genom detta implicerade intervjupersonerna att deltagarna i en relation lämnar relationens utveckling öppen för förändring åt alla håll. Detta innebär en ovilja att "styra" relationer, exempelvis genom explicit köpslående om relationens innebörd och

gränser. Relationernas struktur och framtid lämnas därmed flytande. Om en person skrev Person A:

Med henne vet jag inte hur relationen kommer att se ut framöver. Hon verkar ha helt andra förväntningar än jag - och framförallt förväntningar om att mina förväntningar ska stämma med hennes...

Ett explicit köpslående för att styra relationer ersätts istället med diskursen om ärlighet och öppenhet. Då ärlighet och öppenhet konstrueras som närmast en pliktskyldighet, och möjliggörs genom acceptans för brutal ärlighet, förväntas relationsdeltagare både uttrycka sina egna förväntningar och acceptera andras fritt uttryckta förväntningar. Genom diskursen om ärlighet och öppenhet konstrueras följaktligen en miljö där relationsdeltagarnas förväntningar och behov tydligt synliggörs. Dessa uttryckta förväntningar och behov sätter sedan en agenda och riktning på relationen utan att agendan som styr relation ses som härstammande från något externt, regler eller normer. Relationen kan på så sätt gå i en gemensam riktning trots att motiven för relationen refererar till autonoma individer och total frihet från regler. Detta är ett funktionellt sätt att uppnå riktning och stabilitet trots den relationsanarkistiska diskursen om individuell valfrihet. Relationen kan styras utan att någon ställer explicita krav som inkräktar på den andras frihet. Istället för att konstruera krav på relationen konstrueras förväntningar, förväntningar som synliggörs mycket tydligt och lämnas öppna att följa eller avfärda. Istället för att relationens innebörd och gränser konstrueras som externt styrt eller tvingat så uttrycks en vilja att styra relationens riktning som internt refererande och blott ett önskemål. Detta blir sedan någonting som den andra får förhålla sig till och på så sätt utvecklas relationen kring de uttryckta önskemålen.

I en längre version av det citat som används på föregående sida exemplifierar Person D även den här förhandlingspraktiken:

Fast för att komma fram till en sådan acceptans så krävs det ju en väldig vilja till öppenhet och ärlighet och en förmåga att kommunicera obehindrat. Det är så fruktansvärt skönt när båda totalt blottar sina känslor kring en situation, och sedan försöker man hitta en lösning tillsammans. Och den lösningen kan ju ofta vara att en eller båda av personerna helt enkelt måste sänka sina förväntningar eller byta attityd kring en viss fråga. Eftersom det i praktiken inte går att ändra på någon annans beteende, utan bara sitt eget. För poängen med RA är ju att den andre är totalt fri i förhållande till en själv.

Därmed inte sagt att explicit förhandling inte förekommer, men den är bara en del av utformningen av den totala relationen. Ofta handlade explicit förhandling om att komma fram till en överenskommelse om ett en specifik fråga. Även här fungerar Person D som exempel:

Jag kan ju tillägga att vi ibland pratar om praktiska saker som: Hur ofta vi ska träffas, hur ofta och länge vi ska prata i telefon, hur ofta vi ska mejla eller sms:a och så vidare. Men det blir ändå inte någon förhandling där vi ska hitta ett "system", utan mer bara att vi uttrycker hur vi ser på detta, och så kanske den andre anpassar sig lite grann...för att den förstår den andres behov, och inte för att det finns någon ny regel. Alltså har jag mycket svårt att se det som en förhandling, eftersom detta ord på något sätt förutsätter regler. Det känns mer som att vi hjälper varandra att mötas på ett så bra sätt som möjligt i olika frågor, fast utan "formella" överenskommelser.

Det är tydligt hur konstruktionen av individuell frihet genom avsaknad av fördefinierade krav och förväntningar är central för organisationen av relationsanarkins diskurs och praktik. Förhandling i form av explicit köpslående är därför egentligen inte möjlig eller tänkbar i den relationsanarkistiska diskursen. Att sätta upp gränser, regler, struktur för relationen är att begränsa den andras autonomi, vilket går emot den relationsanarkistiska ambitionen.

4.6 Trygghet och osäkerhet

Likt Baumans (2003) teoretiska förståelsemodell nämnde person E hur flytande relationer hänger ihop med en viss osäkerhet:

För mig har det relationsanarkistiska sättet att se på relationer gjort att jag friare kan utforma hur jag vill träffa andra och vad vi kan göra med varandra och för varandra. [...] Efter hand har det för mig inneburit att saker blivit mer och mer flytande, vilket ibland kan bidra till en osäkerhet men också en frihet.

Trygghet var även ett förekommande tema i samtliga tre föregående kandidatuppsatser på ämnet. Moritz (2008) rapporterade att diskussionerna bland annat handlade om strategier och diskursiv rekonstruktion av trygghet. Smoczynskis (2006) intervjupersoner rekonstruerade trygghet via internt refererande som "trygghet sig själv". Detta var ett vanligt tema även i mitt material. Person G skrev:

För mig fungerar RA som självständighet och trygghet. I den villkorlösa relationsformen känner jag att jag kan vara mig själv fullt ut och att jag alltid kan välja att följa mitt eget hjärta utan att behöva kompromissa. Det gör mig stark hel och trygg.

Detta är en internt refererande diskurs som rekonstruerar trygghet som något som kommer inifrån, som inte finns i relationer i sig, hos andra människors beteende eller institutioner. På samma sätt som otrohet rekonstrueras till oärlighet görs trygghet till ett koncept som fungerar i den relationsanarkistiska hybriddiskursens strävan efter total frihet. Tryggheten tar hänsyn till individualisering och queertendenser och går runt den osäkerhet som annars skulle kunna väntas i flytande och ostrukturerade relationer. Det är en diskurs som konstruerar individer som (delvis) oberoende av andra människor, åtminstone som i sista instans oberoende. Person H skrev: *Jag försöker att hitta mycket grundtrygghet i mig själv, i ensamheten. Att vara ok med ensamhet.* och Person E skrev: *Trygghet finns för mig annars i ensamheten, inte i mötet med andra. Kanske är det den bästa jämförelse jag kan göra: Jag är lika trygg med L som jag är med mig själv.*

Gellerstedt & Petterssons (2009) intervjupersoner diskuterade trygghet trots icke-exklusivitet utifrån en diskurs om trygghet baserad på ärlighet och öppenhet i relationen. Även denna diskurs användes av mina intervjupersoner. Person A gav följande reflektion på ordet trygghet: *Är för mig frihet från ägande – en förvissning att relationen lever för att vi älskar – inte för att någon har lovat något för länge sen. Och trygghet i ärlighet.* Det här citatet inkorporerar både diskursen om öppenhet och ärlighet samt den internt refererande diskursen och diskursen om frihet.

Där Bauman är pessimistisk angående tryggheten i flytande relationer såg ingen stark tendens till otrygghet jag i det empiriska materialet. En person nämnde att det kommer osäkerhet med friheten och en annan person skrev om att känna rädsla många gånger i början av den normbrytande praktiken. Men genomgående innehåller mina intervjupersoners narrativ redogörelser om trygga relationer trots relationsanarkin. Person D skrev om en viktig relation: *Vi känner en sådan stor trygghet med varandra ändå.* och att *Det ger mig en enorm trygghet att känna att V alltid kommer finnas där som en viktig person i mitt liv, oavsett vilka relationer vi har med andra människor.* Person E skrev om en för honom viktig relation: *[...] vi blev snart varandras trygga punkter i tillvaron.* och *Den stora trygghet jag känner i min och L's relation har jag inte upplevt tidigare.* Person G skrev att *Människor/relationer brukar*

kännas trygga när de har varat ett tag och kanske än mer om jag har sett att de kan ta lite tårnar.

Med några av intervjupersonerna diskuterade jag nackdelar med relationsanarkistisk praktik, och några diskuterade jag trygghet med, men ingen tog upp otrygghet som ett speciellt problem. Detta kan delvis bero på att relationsanarkister, inklusive några av mina intervjupersoner, tenderar att se monogam tvåsamhet som otrygg, kanske till och med mer otrygg än relationsanarki, och den trygghet som oftast pratas om i tvåsamheten ses som illusionär; konstruerad eller påtvingad. Detta innebär att mina intervjupersoner antagligen har en diskursiv utgångspunkt där relationers potentiella upplösande är en given självklarhet (men inte nödvändigtvis inte en akut risk), samtidigt som ärlighet och öppenhet används för att undvika vad som uppfattas som otrygghet i monogamin, exempelvis oärligt uppsåt. P.g.a. den institutionella individualiseringen har också trygghetsbehovet och behovet av stabilitet i relationerna minskat i och med det minskade ömsesidiga beroendet i t.ex. familj och hushåll. Det är möjligt att Bauman (2003) missbedömer människors förmåga att (re)konstruera trygghet på andra premisser, i ett nytt diskursivt ljus.

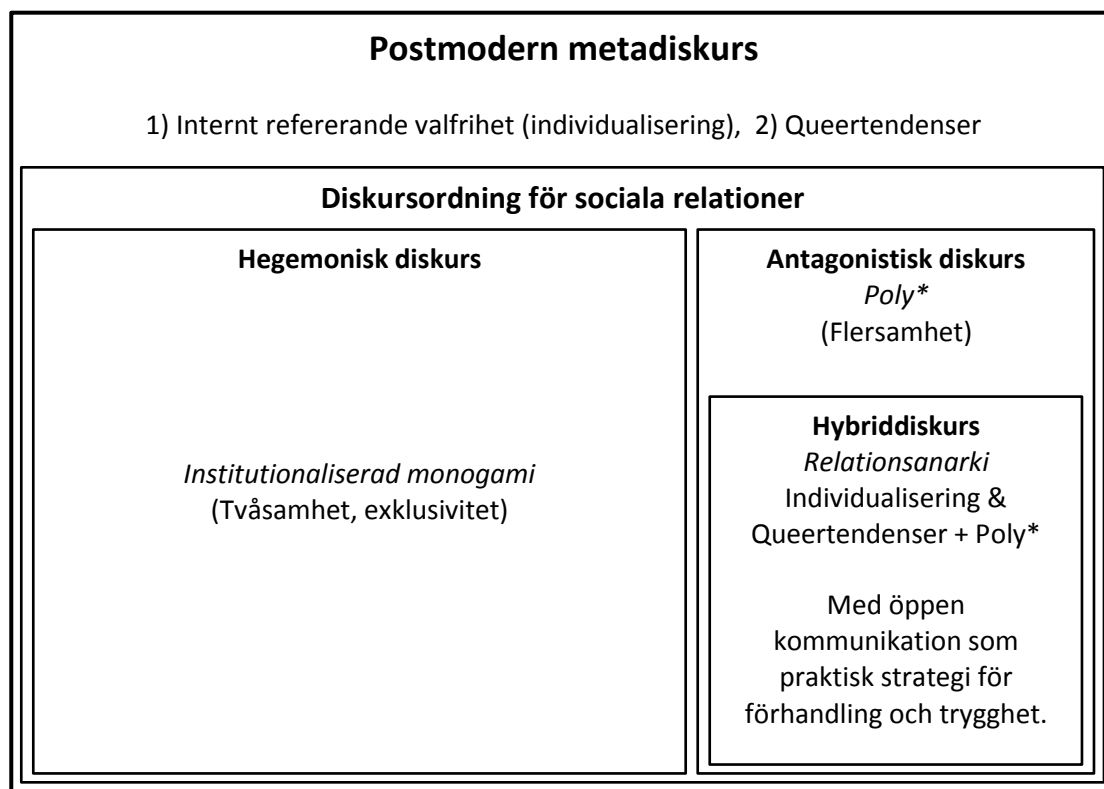
4.7 En kontextuell modell för relationsanarkins diskursordning

Relationsanarki är diskursivt inte speciellt avvikande utan bygger på väl etablerade diskurser som verkar inom flera olika socialt normativa fält som exempelvis monogama relationer, genus och sexualitet, familjens sammansättning och traditionens fall.

Relationsanarkin är en pionjär och kreativ hybriddiskurs som utvecklar relationsfältet i form av nya möjliga tänkbarheter och praktiker där gamla självklarheter utmanas. Samtidigt är relationsanarki liksom alla andra former av nyskapande hybriddiskurser helt beroende av de tidigare diskurser som hybriddiskursen bygger på. Relationsanarkin kan förstås som en av flera poly*diskurser som antagonistiskt konkurrerar med den hegemoniska diskursen, institutionaliserad monogami, om diskursordningen för relationer.

Figur 1 är en visuell modell visar relationsanarkins position och relativa förhållande till de övriga i analysen berörda relationsdiskurserna. Tanken med figuren är att beskriva samtidigt existerande och konkurrerande diskurser, och att visa hur hela diskursordningen existerar i samma sociala rum som övergripande postmoderna metadiskurser. Figuren ska inte förstås som ett orsaksförhållande där alla relationsdiskurser är produkter av postmodern metadiskurs,

eller påverkas lika mycket eller på samma sätt av denna. Poängen är snarare att alla relationsdiskurser måste förhålla sig till individualisering och queertendenser på ett eller annat sätt. I relationsanarkins fall görs detta med öppna armar genom att konstruera en hybriddiskurs direkt baserad på postmodern diskurs och polygam diskurs.

Figur 1: En kontextuell modell för relationsanarkins diskursordning

5. Avslutning

De postmoderna metadiskurserna individualisering och queertendenser spelar en central roll i hybriddiskursen som konstituerar relationsanarki. Dessa diskurser gör relationsanarkin till ett tänkbart sätt att organisera poly*relationer. Utan diskurs om individens autonomi från sociala normer skulle relationsanarki inte vara tänkbar som alternativ till monogam relationspraktik. Så länge monogam diskurs är hegemonisk kommer relationsanarkin att vara avvikande, men den är samtidigt samtida i och med att den bygger på etablerade metadiskurser (internt refererande valfrihet och queertendenser).

Men att dessa postmoderna diskurser gör relationsanarkin tänkbar räcker inte för att göra den möjlig i praktiken. För detta krävs praktiska strategier som bygger på en diskurs om

ärlighet och öppenhet i kommunikation. Denna diskurs möjliggör relationsanarkins praktik eftersom att den hanterar och neutraliserar de av teoretiker föreslagna problemen med förhandling och trygghet i oflytande relationer.

Då relationsanarkin direkt bygger på postmodern metadiskurs är det möjligt att relationsanarkin erbjuder en starkare kritik av monogamin än andra poly*diskurser. Hybriddiskursen kritiserar monogamin genom att referera till dominanta och etablerade diskurser som strider mot den monogama praktiken. Relationsanarkin möjliggör relationer som är individualiserade och radikalt emancipatoriska på ett sätt som är omöjligt för monogamin. Som tidigare författare har noterat så kan poly* positioneras som överlägsen monogamin genom referenser till individens frihet och relationspraktikens öppna kommunikation (Barker 2005 i Barker & Landridge 2010 och Klesse 2006). I en diskursiv kamp ligger relationsanarkin mycket nära de diskursiva idealen om frihet och öppen kommunikation.

Det finns många potentiellt givande uppslag för fortsatt forskning på ämnet. Mer omfattande diskursanalytiska studier skulle exempelvis vara av värde. Analys av material från arenor som media eller internetbaserade diskussionsforum skulle kunna belysa den diskursiva kamp och den argumentation som först när monogamin utmanas av relationsanarkistisk diskurs. Detta skulle kunna redogöra för hur olika diskurser refereras till för att värdera och jämföra de olika relationspraktikerna. Ett annat intressant område för forskning är den monogama relationens diskurs och praktik under postmoderna kritik. Finns relationsanarkistiska tendenser i monogama relationer? Hur hanteras diskursiva motsättningar mellan postmodern och monogam diskurs? Finns det idag mellanting mellan traditionell monogami och radikal relationsanarki? Hur konstrueras i så fall sådan diskurs och praktik?

Referensförteckning

- Bauman, Zygmunt. 2003. *Liquid Love: on the frailty of human bonds*. Politiy press.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth. 2002. *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. Sage publications.
- Giddens, Anthony. 1995. *Intimitetens omvandling : Sexualitet, kärlek och erotik i det moderna samhället*. Bokförlaget nya doxa.
- Gubrium, Jaber, F. & Holstein, James, A. 1997. *The new language of qualitative method*. New York: Oxford university press.
- Jørgensen, Marianne, W. & Phillips, Louise, J. 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Mann, Chris & Stewart, Fiona. 2000. *Internet Communication and Qualitative Research: A Handbook for Researching Online*. Sage publications.
- Barker, Meg. & Landridge, Darren. 2010. Whatever happened to non-monogamies? Critical reflections on recent research and theory. *Sexualities*, 13: 748-772. England: Sage.
- Budgeon, Shelley & Roseneil, Sasha. 2004. Editors introduction: Beyond the conventional family. *Current Sociology*, 2, vol 52: 127-134. Sage.
- Christan Klesse. 2006. Polyamory and its 'Others': Contesting the Terms of Non-Monogamy. *Sexualities*, 9: 565-583. England: Sage.
- Gellerstedt, Ylva & Petersson, Lisa. 2009. *Kärlekens konstruktion – en intervjustudie om att leva polyamoröst, relationsanarkistiskt eller icke-monogamt i ett samhälle med monogami som norm*. Göteborgs universitet: Institutionen för socialt arbete.
- Moritz, Ludvig. 2008. *Intimitetens omvandling och relationsanarkistiska strategier – en kritisk läsning av Anthony Giddens Intimitetens omvandling*. Lunds universitet: Sociologiska institutionen.
- Roseneil, Sasha. 2000. Queer frameworks and queer tendencies: Towards an understanding of postmodern transformations of sexuality. *Sociological Research Online*, 3, vol 5.
<http://www.socresonline.org.uk/ludwig.lub.lu.se/5/3/roseneil.html>
- Smoczynski, Eva. 2006. *Poly – bejakandet av samtidigt begär och samtidig förälskelse. En genusvetenskaplig intervjustudie om att (vilja) ha flera kärleksfulla relationer samtidigt*. Södertörns Högskola
- Sveriges Radio. Sökord: Relationsanarki. Tillgänglig 2011-04-18.
<http://sverigesradio.se/sida/sok.aspx?q=relationsanarki&x=0&y=0>

BILAGA 1 – Annonsering på Polyheart.se

Relationsanarkister sökes för mailbaserad studie!

Hej!

Jag heter Jacob Strandell och är sociologstudent på kandidatnivå vid Lunds Universitet. Det har blivit dags för mig att genomföra en studie och som ämne har jag valt relationsanarki och polyrelationer. Därför så behöver jag hjälp av er, ni sitter inne med värdefulla erfarenheter.

Studien kommer att vara mailbaserad och handlar i första hand om era egna reflektioner kring, och erfarenheter av, relationsanarki. Deltagande sker helt utan förpliktelser, det finns inga krav på hur länge eller hur mycket vi mailar, och du kan avstå när du vill. Informationen jag söker är kvalitativ och därför hålls en informell nivå på mailkommunikationen. Det finns ingen förbestämd struktur på intervjun utöver några övergripande teman. Jag vill också betona att deltagande är helt anonymt; om du inte använder en anonym mailadress eller väljer att använda riktiga namn i samtalet så kommer detta alltså inte lämna mitt mailkonto och anonymiseras för eventuell användning i studien. Deltagare kommer självklart få ta del av studien när den är färdig.

Om du som ser dig som aktivt utövande relationsanarkist är intresserad av att bidra med dina tankar så skulle jag vara mycket tacksam om du hörde av dig till mig! Är du intresserad så maila mig på **jacob.strandell.878@student.lu.se** och ange 'Relationsanarkism' som ämne så kontaktar jag dig.

Tack på förhand!

Jacob Strandell